

Musninkų valsčiaus pašto įstaigos iki 1940 metų

Kazys Misius

Musninkų paštas

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės metais Musninkai buvo atokiau nuo vals-tybinės reikšmės kelių, todėl juose pašto arklių stoties iki XIX a. nebuvo. Carinės Rusijos valdymo metais pašto įstaiga šiame miestelyje irgi neįsteigta. Tiesa, 1861 m. Musninkams tapus valsčiaus centru, vėliau dalines pašto funkcijas vykdė valsčiaus valdyba. Čia būdavo atvežama korespondencija, kurią adresatams įteikdavo kaimų seniūnai arba ją atsiimdavo patys gyventojai.

1914 m. Vilniaus apskrityje, be gubernijos sostinės pašto, telegrafo skyriai buvo Jašiūnuose, Máišiagaloje, Mikáiliškėse, Nemenčinėje, Širvintosė, Varnionysė, Vėrkioose, o pašto skyriai – Gėlvonuose, Giedraičiuose ir Molėtuose¹.

Ilgą laiką artimiausia Musninkams pašto įstaiga buvo Širvintosė, o Gėlvonuose pašto stotis pradėjo veikti tik 1914 m.

¹ Памятная книжка Виленской губернии на 1915 год, с. 155–156.

Per Pirmąjį pasaulinį karą Lietuvą okupavusiems vokiečiams paštas Musninkuose irgi nebuvo reikalingas.

Pasibaigus kovoms už Lietuvos Nepriklausomybę, Musninkai irgi liko valsčiaus centru, tačiau pašto įstaigos čia steigti neskubėta. Pirmiausia Lietuva stengėsi iš vokiečių perimti paštus, vėliau tokios įstaigos būdavo atidaromos ten, kur jos veikė carinės Rusijos valdymo metais.

Lietuvos Respublikoje pašto įstaigomis rūpinosi Susisiekimo ministerijos Pašto, telegrafo ir telefono valdyba (vėliau – Pašto valdyba). Lietuvos valstybėje paštai buvo organizuoti kitaip, negu valdant carinei Rusijai. Šioms įstaigoms nustatytos kategorijos (I–VII eilės), o pagal jas – ir tarnautojų etatai. Žemiausios kategorijos – VII eilės – pašte dirbdavo tik viršininkas ir vienas laiškinių. Buvo rūpinamasi, kad pašto įstaigos nedirbtų nuostolingai.

Ten, kur pašto įstaiga gyventojams buvo reikalinga, tačiau nesitikėta didesnė negu 5 tūkst. litų apyvartos, steigdavo pašto agentūras. Carinės Rusijos valdymo metais pašto agentūrų nebuvo. Lietuvoje jų taisyklės patvirtintos dar 1921 m. kovo mėnesį. Priklausomai nuo gaunamų pajamų pašto agentūros buvo trijų rūšių (eilių), kurių aukščiausia buvo pirma. Agentūros būdavo pavaldžios paskirtam paštui. Priklausomai nuo rūšies agentūrų darbo laikas buvo ne trumpesnis kaip 2–4 valandos.

Nors agentūrų vedėjus tvirtindavo Pašto valdyba, tačiau jie buvo antraeiliai darbuotojai ir neturėjo valstybės tarnautojų (valdininkų) teisių. Agentūrų vedėjams, negalintiems dirbti nustatytu laiku, taisyklės nedraudė pasitelkti pavaduotoją. Jų atlyginimai buvo kuklūs. Pavyzdžiui, 1931 m. trečios eilės agentūros vedėjas gaudavo 25, antros – 40, trečios – 60 litų per mėnesį.

Pašto agentūrose būdavo priimama ir išduodama paprasta bei registruota korespondencija. Iš jų prenumeratoriai galėdavo atsiimti spaudą. Agentūros nepriimdavo brangiai įvertintų laiškų, brangių perlaidų, siuntinių. O tokios rūšies siuntos agentūrų nepasiekdavo. Jas gyventojams reikėdavo atsiimti pašte.

Agentūros įsikurdavo žinybiniuose ar privačiuose butuose. Keičiantis vedėjams, dažnai keisdavosi ir agentūrų patalpos. Korespondencija agentūros keisdavosi su joms vadovaujančiu paštu 2–4 kartus per savaitę. Vežiojimu dažniausiai rūpindavosi valsčių savivaldybės.

Kadangi Rusijai valdant Musninkuose pašto nebuvo, o dalį jų apylinkių 1920 m. okupavo Lenkija, nutarta iš pradžių steigti tik trečios rūšies pašto agentūrą, kuri šiame miestelyje pradėjo veikti nuo 1924 m. spalio 1 d. Vedėju paskirtas Tomas Kancleris. Musninkų agentūra priskirta Širvintų paštui. Deja, neišdirbęs nė keturių mėnesių, nenurodydamas priežasties T. Kancleris šių pareigų atsisakė.

Nuo 1925 m. sausio 25 d. Musninkų pašto agentūros vedėju dirbo šaulys Stasys Vilkevičius, gyvenęs Kaimynėlių kaime. Tų metų balandžio 1 d. Musninkų pašto agentūra priskirta antrai eilei.

Kartą, tikrinant šią agentūrą, revizorius rado atplėštą iš Amerikos siųstą laišką, kurio adrese nebuvo nurodytas kaimas. Įtarus, kad laišką galėjo atplėšti S. Vilkevičius, jis iš pareigų atleidžiamas.

Todėl nuo 1925 m. balandžio 4 d. Musninkų agentūros vedėja paskiriama Ona Kanclerytė iš Kaimynėlių kaimo. Agentūra priskiriama pirmai eilei. Šiai vedėjai nebuvo lemta ilgiau padirbėti.

Nuo 1925 m. liepos 1 d. Musninkų pašto agentūra pakeičiama VII eilės pašto įstaiga. Viršininku paskiriamas Širvintų laiškinkas Kazys Strioga².

K. Striogos tarnybos byla neišliko. Musninkuose jis išdirbo ne tiek jau mažai. Žinoma, kad tas pareigas jis tebėjo ir 1931 m. Vėliau jį pakeitė Juozas Spaičys. Pastarojo asmens byla irgi nerasta.

Nuo 1933 m. birželio 1 d. Musninkų paštui ėmė vadovauti iš Rokiškio pašto paskirtas Lionginas Muralis. Jis susikeitė su K. Strioga.

Paštas buvo nuomojamose patalpose. Vykdamas žemės reformą, 1929 m. vasarą Musninkų paštui buvo skirta 1,07 ha žemės³.

Neaišku, kaip ši žemė buvo naudojama, gal nuomojama. Pirmaisiais veiklos metais paštas nedirbo pelningai. Pavyzdžiui, 1927–1929 m. išlaidos viršydavo pajamas. 1928 m. gauta 7402 Lt pajamų, o išleisti 8393 Lt, susidarė 991 Lt nuostolių. Kitais metais gauta 9093 Lt pajamų, išleisti 9227 Lt. 1928 m. Musninkų pašto priimtų ir pasiūtų perlaidų vertė – 93 022 Lt, o 1929 m. – 105 870 Lt; atsiūsta: 1928 m. – 100 192 Lt, 1929 m. – 128 679 Lt⁴.

Lionginas Muralis gimė 1909 m. Kaune. 1915 m. jo tėvas paimtas į rusų kariuomenę. Motina su sūnumi pasitraukė į Rytus. Susijungusi Muralių šeima 1918 m. grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Rokiškio apskrityje. Lionginas baigė Ūnuškio pradžios mokyklą. 1925 m. jis atvyko į Kauną ir pradėjo mokytis gimnazijoje, kurios nebaigęs 1928 m. įstojo į pašto darbuotojų kursų. 1929 m. paskirtas į Kretingos pašta. Čia jis turėjo nesusipratimų su viršininku, kuris reikalavo praktikuotis kitose operacijose ne darbo metu. Be to, L. Muralis buvo kaltinamas kalbą telefonu asmeniniais reikalais. Viso to pasekmė – L. Muraliui pusei metų pažeminta tarnautojo kategorija, t. y. sumažintas atlyginimas. Todėl jis pasiprašė iškeliamas kitur. 1930 m. paskirtas į Luokę, tačiau netrukus pašauktas į kariuomenę.

Atlikęs karo prievolę L. Muralis paskiriamas į Rokiškio pašta. Kaip jau minėta, iš Rokiškio, susikeitęs su J. Spaičiu, atvyko į Musninkus. Čia jis darbavosi sėkmingai. Revizoriai, tikrindavę Musninkų pašto darbą, jokių trūkumų nerasdavo. L. Muralis čia tebedirbo ir 1940 m. rudenį⁵.

Po 1930 m. Musninkų paštas dirbo pelningai ir tas pelnas buvo nemažas. Pavyzdžiui, 1937 m. paštas turėjo 15 700 Lt pajamų ir tikrai 7870 Lt išlaidų. Pelnas vos ne dvigubai viršijo išlaidas. Kitais metais gauta 16 083 Lt pajamų, o išleisti 8566 Lt⁶. Nors pelnas buvo ženklus, įstaigos kategorija nepadidinta.

1933 m. paštuose pradėti steigti valstybės taupomųjų kasų skyriai. Nors taupomoji kasa Musninkų pašte turėjo savo antspaūdą, tačiau nerasta jokių žinių apie tokios kasos veikimą. Matyt, bent iki 1940 m. taupomoji kasa Musninkuose neveikė.

Pašto korespondencija ir siuntos iš Musninkų kasdien, išskyrus sekmdienius, buvo vežamos į Širvintas. Vežiodavo asmenys, laimėję paskelbtas varžytines. Šiame pašte dirbo tik vienas laiškinkas. Žinoma, korespondencijos į tolimesnius kaimus jis nenešiojo. 1936 m. laiškinku dirbo Povilas Malinauskas.

² Musninkų pašto agentūros byla, LVIA, f. 1016, ap. 3, b. 481, l. 1–34.

³ 1929 07 10 žemės perdavimo pašto įstaigai akto nuorašas, LCVA, f. R-1014, ap. 1, b. 83, l. 1–2.

⁴ 1928–1929 m. pašto įstaigų pajamų–išlaidų žiniaraščiai, LCVA, f. 1016, ap., b. 89, l. 1; b. 92, l. 12.

⁵ L. Muralio asmens byla, LCVA, f. 1016, ap. 1, b. 3588.

⁶ Paštų 1937, 1938 m. pajamų–išlaidų žiniaraščiai, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 51, l. 46, 50.

Telefonas atvestas dar tebesant agentūrai. Iki 1932 m. Musninkai tiesioginėmis telefono linijomis buvo sujungti su Gélvonais, Širvintomis, Žasliais ir Kernavė. 1932 m. šis paštas turėjo 7 abonentus, tarp kurių viešosios policijos nuovada, pasienio policija ir valsčiaus savivaldybė, 4 abonentai buvo privatūs asmenys. Iki 1940 m. abonentų skaičius beveik nedidėjo. 1939 m. jų buvo 8. Tiesa, prie šio pašto buvo prisijungusi pasienio policijos Ukmergės baro pirmojo rajono telefono centrinė, turėjusi 6 ryšio punktus⁷.

Čiobiškio pašto agentūra

Pašto agentūra Čiobiškyje pradėjo veikti nuo 1930 m. sausio 30 d. Iš pradžių ji buvo priskirta Žaslių paštui. Korespondenciją į Žaslius vežiodavo antradieniais, ketvirtadieniais ir šeštadieniais. Agentūros vedėju paskirtas prekybininkas Stasys Čėsna. Agentūra turėjo ir telefono ryšį. 1931 m. telefonas įvestas ir į valstybinę Čiobiškio vaikų prieglaudą. Vėliau Čiobiškio pašto agentūra turėjo du telefono abonentus. Nuo 1932 m. sausio 1 d. ši agentūra priskiriama antrai eilei, nes tam buvo pakankama apyvarta. 1932 m. priimtos 196 perlaidos, kurių vertė 3077 Lt. Tais metais per šią agentūrą buvo gaunama 120 egz. savaitraščių, 4 egz. dienraščių ir 62 egz. kitos spaudos.

Vėliau pasitaikė skundų, kad adresatai pavėluotai gauna siunčiamas perlaidas. Įtarta, jog vedėjas pinigus panaudoja savo reikalams, o pasiūnia vėliau. Tikrinęs agentūros darbą revizorius pinigų trūkumų nerado, tačiau pripažino, kad yra buvę pagrįstų skundų. Todėl 1934 m. vasarą S. Čėsna iš pareigų atleidžiamas, o jo vieton paskiriamas Vytautas Einoris. 1935 m. Čiobiškio pašto agentūra priskiriama Musninkų paštui.

Nuo 1936 m. sausio 1 d. šios agentūros vedėju dirbo Viktoras Stungys, kuris 1937 m. pašaukiamas į kariuomenę. Todėl 1937 m. gegužės 1 d. jo vietą užėmė prekybininkas Bronius Pulkauninkas. Pastarojo namuose agentūra jau buvo įkurdinta anksčiau. Apie 1937 m. Čiobiškio pašto agentūra priskirta pirmai eilei⁸.

1930 m. ši agentūra gavo 856, 1931 m. – 1282, 1935 m. – 915, 1936 m. – 1063, 1937 m. – 1235, 1938 m. – 1715 litų pajamų⁹.

B. Pulkauninkas dirbo ir pokario metais Čiobiškyje atidarytame ryšių skyriuje iki išėjimo į pensiją.

Kernavės pašto agentūra

Musninkų paštui priklausanti Kernavės pašto agentūra pradėjo veikti nuo 1930 m. sausio 1 d. Jos vedėju paskirtas Kernavės pradžios mokyklos mokytojas Juozas Šiaučiušas, gimęs 1906 m. birželio 9 (22) d. Kavársko valsčiuje, Mackeliškių kaime. J. Šiaučiušas įstojo į dvimečius mokytojų kursus Ukmergėje, kuriuos baigė 1926 m. Paskirtas Zanėnų (Giedraičių vls.) pradžios mokyklos vedėju.

Pašto agentūra įsikūrė pradžios mokykloje. 1930 m. įvestas telefonas. J. Šiaučiušas dėl mokytojavimo negalėjo nustatytomis valandomis dirbti agentūroje, todėl jis samdydavo padėjėją. Agentūra veikė pavyzdinai. Jokių nusiskundimų ir trūkumų nebuvo.

Kernavėje apsigyvenusiam šviesuoliui mokytojauti ir dirbti pašto agentūros vedėju buvo beveik nuostolinga. Todėl jis 1934 m. kreipėsi į Pašto valdybą, paaiškindamas priežastis, kodėl jam tenka atsisakyti antraeilį pareigų. Valdybos darbuotojai parengė šią išvadą:

⁷ 1932 ir 1939 metų Lietuvos telefono abonentų sąrašas.

⁸ Čiobiškio pašto agentūros byla, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 156, l. 1–52.

⁹ Pašto agentūrų pajamų žiniaraštis, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 51, l. 39; ap. 6, b. 133, l. 4.

„Kernavėje pašto agentūra įsteigta 1930 m. sausio mėn. 1 d. Agentūra patalpinta pradžios mokykloj ir agentūros vedėjas yra mokytojas Šiaučiūnas. Pasakytaj agentūroj nors ir įtaisytas telefonas, bet pajamų per metus surenka tik apie 600 litų. Agentūros vedėjas p. Šiaučiūnas nuo agento pareigų atsisako, aiškindamas, kad būdamas mokytoju, negali nuolatos dirbti agentūroje ir turi samdyti padėjėją, kuris dirba jo priežiūroje. (Tarnybos sutarties 5§ leidžia kitam asmeniui agentą pavaduoti).

Agentūra yra III eilės ir agentui mokama 25 litai mėnesiui. Gaunamas jo atlyginimas 25 Lt yra įskaitomas į jo gaunamą kaipo mokyklos vedėjo atlyginimą ir dėl to biudžetui subalansuoti bendra tvarka atskaitoma tam tikra dalis iš gaunamų 25 litų už agentūros tvarkymo darbus.

Sumokėjus pavaduotojui ir atskaičius biudžetui, agentūros vedėjui ne tik kad nelieka atlyginimo, bet dar jis turi primokėti pavaduotojui iš savo lėšų.

Kernavės apylinkė yra labai sulenkėjusi ir tinkamo kandidato agentūrai tvarkyti visiškai nėra. Agentūros vedėjas mok. Šiaučiūnas gražiai tvarko agentūrą ir tinkamai atstovauja pašto susižinojimo reikalus.

Kernavė yra istorinė Lietuvos vieta ir einant pono Susisiekimo ministerio paliepinu, išimties keliu, Kernavės agentūrai korespondenciją pristato 4 kart per savaitę Valdyba savo lėšomis. Kelti agentūrą iš dabartinės būstinės nereikėtų.

Atsisakius mok. Šiaučiūnui eiti agento pareigas, tarnybos manymu reiktų skirti agentūros vedėją p. Šiaučiūno žmoną ir pasiūlyti Šiaučiūnui, kad jis ir ateityje neatsisakytų prižiūrėti agentūros veikimą¹⁰.

Taip Kernavės pašto agentūros vedėja nuo 1934 m. kovo 1 d. tapo Teodora Šiaučiūnienė. Tuo metu ši agentūra priskiriama antrai eilei. Talkininkaujant vyrui, T. Šiaučiūnienė sėkmingai darbavosi. Niekas jokių priekaištų neturėjo. Vis dėlto 1938 m. T. Šiaučiūnienė agento pareigų atsisakė.

Vietoj jos nuo 1938 m. lapkričio 1 d. dirbo Stasys Sipavičius. Jis buvo baigęs Veprių žemės ūkio mokyklą ir dirbo Musninkų žemės ūkio kooperatyvo Kernavės skyriaus vedėju, gyveno Spiėtiškių kaime. Pašaukus S. Sipavičių į kariuomenę, jį nuo 1939 m. gegužės 1 d. pakeitė Jonas Sipavičius. Dar 1939 m. Musninkų žemės ūkio kooperatyvas likvidavosi. J. Sipavičius atsisakė ir agentūros vedėjo pareigų.

1939 m. pabaigoje pašto agentūros vedėju pradėjo dirbti Kernavės bažnyčios vargonininkas Kazys Verbus. Lietuvą įjungus į SSRS sudėtį, K. Verbus pareiškė „noris išvykti į milicijos tarnybą“. Todėl nuo 1940 m. spalio 1 d. Kernavės pašto agentūroje pradėjo dirbti vietinė mergina Jadvyga Zašauskaitė¹¹.

Pafrontės miestelio Kernavės pašto agentūros pajamos buvo menkos. 1930 m. gauti 294, 1931 m. – 456, 1935 m. – 483, 1936 m. – 462, 1937 m. – 647, 1938 m. – 716 litų pajamų¹².

Iki 1940 m. Kernavės pašto agentūra telefono abonentų neturėjo. Pokario metais vietoj agentūros veikė ryšių skyrius.

¹⁰ 1934 02 19 išvada dėl J. Šiaučiūno pareiškimo, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 345, l. 25. Cituojamos išvados kalba netaisyta.

¹¹ *Ten pat*, l. 1–51.

¹² Pašto agentūrų pajamų žiniaraštis, LCVA, f. 1016, ap. 6, b. 133, l. 3; ap. 3, b. 51, l. 41.